

Angažovanje Srba u centralnim institucijama Kosova

Uvod

Učešće Srba u kosovskim institucijama je proces koji se do sad suočio sa mnogo izazova. Posle rata 1999. godine, kosovski Srbi su formirali široku političku koaliciju „Povratak“, koja je učestvovala u prvim posleratnim izborima u 2000. godine i osvojila 22 mandata, te je postala treća politička snaga po veličini u parlamentu Kosova. Ali međuetnički sukobi 2004. godine, doveli su do povlačenja Srba iz parlamenta i bojkota parlamentarnih izbora 2004. i 2007. godine. S druge strane, Srbi su nastavili da rade u opštinskim institucijama, sudstvu, policiji, kao i u javnoj administraciji na Kosovu.

Sve ovo se promenilo nakon proglašenja nezavisnosti Kosova u februaru 2008, godine. Kosovski Srbi povukli iz svih kosovskih institucija, dok je u maja 2008. godine, Vlada Srbije organizovala svoje lokalne izbore na Kosovu i uspostavila „paralelne“ institucije u većinski srpskim opštinama. Zbog velikog broja dobijenih glasova, legitimnost „paralelnih“ institucija nije bila osporena sve do novembra 2009. godine, kada su Srbi na jugu glasali u relativno velikom broju na lokalnim izborima na Kosovu i izabrali nove opštinske zvaničnike. Izlaznost na severu, međutim, bila je zanemarljiva.

Uverenje da je učešće Srba u kosovskim institucijama ravno priznavanju nezavisnosti Kosova, odvrćalo je srpsku zajednicu da glasaju na kosovskim izborima nakon proglašenja nezavisnosti, kao i Vladu Srbije da podrži taj korak. Ovo se sve promenilo posle sporazuma postignutog u Briselu aprila 2013. godine između Prištine i Beograda. Po prvi put od proglašenja nezavisnosti, a u skladu sa sporazumom i nakon ohrabrenja Beograda, Srbi na severu Kosova su glasali u pristojnom broju na parlamentarnim izborima na Kosovu koji su održani juna 2014. godine. Srpska lista, koju je podržala Vlada u Beogradu, osvojila je 9 od 10 rezervisanih mesta u Skupštini. Srbi imaju pravo na dve ministarske pozicije u Vladi. Mnogi očekuju kompleksni odnos između albanskih partija i Srpske liste u koalicionoj vladi, s obzirom da Srpska ne priznaje nezavisnost Kosova, a samim tim njene institucije. Mnogi se pitaju koju bi bila uloga Srpske: pragmatična ili opstruirajuća.

Kako bi razmotrili pitanje uloge srpskih predstavnika u institucijama Kosova, Savet za inkluzivno upravljanje je organizovao 17. septembra u Prištini okrugli sto za predstavnike političkih partija i civilnog sektora. Među učesnicima su bili predstavnici Demokratskog saveza Kosova (LDK), Pokreta „Samoopredeljenje“ (VV), kao i Alijanse za budućnost Kosova(AAK), te gradonačelnici i predstavnici većinski srpskih opština, kao i nekoliko analitičara. Ovaj okrugli sto je deo dvogodišnjeg projekta o severu Kosova i odnosima Kosova i Srbije, koji je podržalo Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske.

Učesnici na okruglom stolu su predložili da novi srpski predstavnici budu pragmatični, te da se pre svega fokusiraju na pitanja koja se tiču Srba na lokalnu, umesto na pitanja vezana za nacionalni interes Srbije. Govornici su naveli niz pitanja koja uključuju: obrazovanje, apre svega legalizaciju Univerziteta u Mitrovici; zdravstvo, a posebno angažman na pravnom okviru za rad srpskih bolnica Kosovu; privatizaciju preduzeća u većinski srpskim opštinama kako bi se obezbedile koristi od procesa za lokalno stanovništvo; kao i na pitanja vezana za poljoprivredu sa ciljem da se povećaju proizvodni kapaciteti i obezbedi pristup za Srbe lokalnim tržištima na Kosovu.

Izveštaj je u velikoj meri zasnovan na sadržaju diskusija na okruglom stolu, ali takođe uključuje i sadržaje iz pojedinačnih sastanaka sa učesnicima. U cilju podsticanja otvorene diskusije, izjave sa skupa nisu povezane sa identitetom diskutantata. Učesnici su učestvovali na okruglom stolu u svojim ličnim kapacitetima i njihovi stavovi ne odražavaju stavove organizacija koje predstavljaju.

Saradnja ili opstruiranje

Saradnja Srba sa većinskom zajednicom je ključ za uspešan angažman u institucijama Kosova, kao i za poboljšanje života kosovskih Srba, navelo je nekoliko učesnika na okruglom stolu. Učesnik sa velikim iskustvom u radu u kosovskim institucijama, rekao je da saradnja sa albanskim partijama treba da se osnaži i da međunarodna zajednica treba da nastavi da ovu saradnju podržava i olakšava. Mnogi od Srba koji su učestvovali su izrazili zabrinutost zbog nedovoljnog parlamentarnog iskustva srpskih predstavnika u Skupštini. Za razliku od koalicije „Povratak“, nova grupa nema dovoljno kapaciteta da definiše i sprovede ciljeve vezane za pitanja od interesa za Srbe na Kosovu, tvrdilo je nekoliko učesnika srpske nacionalnosti. Osim toga, oni takođe nemaju izborni legitimitet jer su „izabrani poslanici u stvari izabrani od strane pojedinaca koji su punili glasačke kutije u Beogradu“, naveo je jedan od govornika. Kao rezultat toga, mnogi su izrazili očekivanje da će Beograd nastaviti da pregovara sa kosovskim institucijama u ime kosovskih Srba. Neki sagovornici su napomenuli da to ne mora biti nužno loše, s obzirom na nedostatak političkog kapaciteta zajednice kosovskih Srba, ali su izrazili zabrinutost da neki u Beogradu rade u korist svog interesa na račun srpske zajednice na Kosovu.

Kosovske institucije bi trebale da započnu pravi dijalog sa kosovskim Srbima o pitanjima ekonomskog razvoja, poljoprivrede, obrazovanja i zapošljavanja, naveo je jedan od učesnika iz jedne od opozicionih stranaka. On je rekao da su opozicione albanske partije posvećene pokretanju suštinskog dijaloga sa Srbima, „Srbi još uvek nisu spremni da to rade samostalno sami, preferirajući da Beograd pregovara u njihovo ime“. Neki učesnici su rekli da postoji rizik da će se novi predstavnici posmatrati kao produžena ruka Beograda i samim tim neće biti ozbiljno shvaćeni od strane albanskog rukovodstva. Nekoliko učesnika je okrivilo međunarodnu zajednicu zato što je dozvolila navodnu krađu glasova, koja je omogućila izbor jednog broja „unapred utvrđenih kandidata“. Neki su rekli da je većina kandidata pre „nominovana nego izabrana“. Ali drugi su pravdali stav međunarodne zajednice „oko zatvaranja očiju, samo kad su Srbi učestvovali na izborima na Kosovu.“

Legitimnost srpskih predstavnika je „unutar-srpsko pitanje“, reklo je nekoliko učesnika albanske nacionalnosti. Albanci ne treba da dovode u pitanje legitimitet srpskih predstavnika. „To je ono što imamo, a mi moramo radimo sa onim što imamo“. Uostalom, veliki broj poslanika Albanaca su bili izabrani na poslednjim izborima putem „industrijske krađe“ na izborima 2010. On je dodao da je precenjena potreba za autentičnošću lidera. Srbi su imali autentične predstavnike u prošlosti, ali oni nisu bili u stanju da urade mnogo. Jedan od učesnika je primetio da su Srbi na Kosovu imaju pravo da se konsultuju sa Beogradom, kao što „Albanci imaju pravo da se konsultuju sa Tiranom i Vašingtonom“. „Kada su Srbi budu osetili da imaju dovoljno snage i kad budu verovali da je Kosovo dobra zemlja, oni će se ponašati drugačije. Do tada, Beograd će nastaviti da bude strana u igri.“ Drugi učesnik je rekao da se slaže da su predstavnici su autentični, ali da „oni definitivno nisu legitimni obzirom na način na koji su izabrani.

Direktan dijalog između Prištine i lokalnih Srba mogao bi biti teži nego u dijalog visokom nivou podržan od strane EU, jer bi to bio istinski dijalog, a „ne farsa kao što je to bio onaj u Briselu“, rekao je jedan od učesnika. On je tvrdio da Beograd nije zabrinut zbog Srba na Kosovu. Srbi imaju više opština, ali ne bolji život. Briselski dijalog je dao značajan prostor Beogradu, ali je ignorisao kosovske Srbe, koji i dalje nemaju rešenja za čak najosnovnije usluge kao što su zdravstvo i obrazovanje. Dodatne nadležnosti za opštine na severu neće poboljšati život Srba tamo; ono što je potrebno su profesionalni i kompetentne opštine. On je dodao da bi dijalog sa Srbima treba da se fokusira na programske politike, a ne na one sa etničkim predznakom „Odmaknimo se od etničke politike u pravcu ne-etničkih politika.“ Svi građani Kosova su nezadovoljni posleratnim vladama, a to je upravo razlog zbog koje Srbi ne bi trebalo samo da se oslanjaju na „zastupljenost, već i da rade na jačanju učešća“, tako da dijalog uključi više ljudi, a ne samo izabrane predstavnike. Kosovski Albanci i Srbi ne treba da govore o pomirenju, oni nisu uradili ništa jedni drugima; pomirenje treba da se odvija između Kosova i Srbije, zaključio je učesnik.

Jedan od učesnika je kritikovao i Albance i Srbe zbog fokusiranja na pojedince u institucijama, umesto na principe na kojima treba da se zasniva politika. On je pozvao i Albance i Srbe da se odvoje od korumpiranih političara koji dalje izvlače koristi za sebe, a sve u ime patriotizma. „Hajde da prestanemo da tretiramo naše kriminalne i korumpirane lidere kao patriote, hajde prestanemo da štitimo one koji su uključeni u organizovani kriminal i korupciju.“

Nema potrebe da se izmišlja ništa novo o ulozi Srba u kosovskim institucijama; oni predstavljaju interese srpske zajednice i poverenje u institucije će biti izgrađeno postepeno. Jedan od učesnika je rekao da je međunarodna zajednica igrala pragmatičnu ulogu na izborima, a da ni Srbi ni Albanci ne treba da očekuju od njih da reše sve probleme. Govornik je rekao da je Beograd takođe olakšava proces i takav angažman treba pozdraviti. „Bez podrške Beograda, Srbi ne bi učestvovali na izborima, niti u institucijama.“ „Dijalog nije učinio čuda, ali je omogućen napredak i rešavanje mnogih pitanja je pravilno usmereno. On je rekao da Srbi imaju pravo da se konsultuju sa Beogradom i Albanci ne treba da brinu oko toga „Lično bih se konsultovao sa članovima Vlade Albanije da sam znao nekoga ko bi mogao da mi da dobar savet.“ Kosovski Srbi su izgubili mnogo vremena i treba da počnu da rade odmah. On je rekao da su oni takođe treba da izbegavaju akcije kao što je Park mira na mostu u Mitrovici, koji ne samo da bi mogao izazvati druge zajednice, već i skrenuti pažnju sa stvarnih problema. On je rekao da su Albanci više nego ikada spremni da sarađuju sa Srbima i da Srbi treba da pokažu sličan nivo spremnosti,

pošto bi oni dobili najviše od procesa. „60 miliona evra su na raspolaganju za četiri opštine na severu, ali njihovi lideri odbijaju saradnju u dovoljnoj meri kako bi primili sredstva.“

Neki od učesnika srpske nacionalnosti su, međutim, istakli da Srbi povećavaju nivo saradnje sa Albancima. Oni su učestvovali na kosovskim izborima i sada učestvuju u kosovskim institucijama. Jedan od učesnika je rekao da je potrebno više komunikacije i saradnje između Prištine i lokalnih institucija na severu. On je rekao da bi obe zajednice trebale počnu da obaraju „etničke zidove“.

Zaključak

Iako nove kosovske institucije nisu formirane četiri meseca nakon izbora, a novi srpski predstavnici nisu imali priliku da se uključe u centralnu politiku, većina učesnika je rekla da oni treba da uspostave dobru saradnju sa kolegama Albancima i predložio im da momentalno započnu rešavanje pitanja obrazovanja, zdravstvene zaštite, kao i pitanje privatizacije u većinskim srpskim područjima. Nijedno od ovih pitanja ne može da se reši bez značajne saradnje sa Prištinom. Mnogi od albanskih i srpskih učesnika su izrazili veru da će učešće svih kosovskih Srba u političkom životu Kosova—kao dela institucija i glasanjem na izborima—pomoći rešavanje problema na lokalnom nivou.

Preovlađujuće mišljenje je bilo da bi srpska zajednica sama trebala postati više uključena, te da bi trebala da podrži svoje predstavnike sa idejama i savetima. Mnogi su rekli da će trebati vremena da se transformišu sadašnje konfliktni srpsko-albanski odnosi u partnerstvo, posebno kada su mnogi koji pripadaju „političkoj eliti obe zajednice korumpirani“, ali su rekli i da se uslovi za takvo partnerstvo postepeno poboljšavaju.

Članovi Srpske liste su javno izrazili svoje nezadovoljstvo zbog potencijalnog uključivanja Pokreta „Samoopredeljenje“ u buduću koalicionu vladu, zbog „nacionalističke retorike „Samoopredeljenja““. Ali, neki sagovornici kažu da, ako lista „Srpska“ može da radi sa Hašimom Tačijem, koji je osuđen na 20 godina zatvora u Srbiji zbog navodnih zločina nad Srbima, i sa Ramušem Haradinajem, koji je takođe optužen od strane Beograda za ratne zločine nad Srbima, takođe bi trebalo da bude u mogućnosti da radi sa ljudima koji možda imaju donekle snažniju nacionalističku retoriku. Uprkos primedbama Srpskoj listi, mnogi govornici očekuju da se ova lista pridruži novoj koalicionoj vladi Kosova.

Učesnici

Abecednim redom

Iilir Deda, poslanik u Skupštini Kosova, Pokret „Samoopredeljenje“
Sadri Ferati, poslanik u Skupštini Kosova, Demokratski savez Kosova
Shpetim Gashi, potpredsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Ardian Gjini, zamenik predsednika, Alijansa za budućnost Kosova
Alex Roinishvili Grigorev, predsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Marko Jakšić, pravnik, Mitrovica
Selatin Kllokoti, programski saradnik, Institut “Demokratija za razvoj”
Dragiša Krstović, politički savetnik, Ministarstvo za administraciju lokalne uprave
Arber Kuci, saradnik, Savet za inkluzivno upravljanje
Leon Malazogu, izvršni direktor, Institut “Demokratija za razvoj”
Krystyna Marty, ambasador, Ambasada Švajcarske na Kosovu
Ljubiša Mijačić, analitičar, Zubin Potok
Dardan Molliqaj, sekretar, Pokret „Samoopredeljenje“
Dragan Nikolić, predsednik Opštine Parteš
Igor Novaković, saradnik, Savet za inkluzivno upravljanje
Besnik Osmani, generalni sekretar, Ministarstvo za administraciju lokalne uprave
Nenad Radosavljević, predsednik upravnog odbora, Nezavisna mreža srpskih TV stanica na Kosovu
Darko Radovanović, predsednik skupštine Opštine Zvečan
Naim Rashiti, viši analitičar, Istraživačka grupa za balkansku politiku
Saskia Salzmann, savetnik za ljudsku bezbednost, Ambasada Švajcarske na Kosovu
Besa Shahini, viši analitičar, Inicijativa za evropsku stabilnost
Rada Trajković, bivša poslanica Skupštine Kosova
Talia Wohl, programski saradnik, Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske